

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 10.5.2006
COM(2006) 208 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ**

**ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΑΤΖΕΝΤΑΣ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ:
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ**

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ¹

ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΑΤΖΕΝΤΑΣ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Εισαγωγή

Ο εκσυγχρονισμός των πανεπιστημίων της Ευρώπης², όσον αφορά τους διασυνδεδεμένους τους ρόλους στους τομείς της εκπαίδευσης, της έρευνας και της καινοτομίας, έχει αναγνωριστεί τόσο ως βασική προϋπόθεση για την επιτυχία της ευρύτερης στρατηγικής της Λισσαβώνας όσο και ως μέρος μιας ευρύτερης κίνησης προς μια συνεχώς πιο παγκόσμια και βασισμένη στη γνώση οικονομία. Τα κύρια θέματα στην ατζέντα της αλλαγής έχουν εντοπιστεί³ και έλαβαν πρόσθετη ώθηση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: το άτυπο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Χάμπτον Κορτ (Οκτώβριος 2005), αναγνώρισε την E&A και τα πανεπιστήμια ως βασικούς πυλώνες της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας· το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2006 συμφώνησε να αναληφθεί εντατικότερη δράση σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την προώθηση της ατζέντας αυτής για τα πανεπιστήμια και την έρευνα, η οποία πρέπει να υλοποιηθεί έως το τέλος του 2007 στο πλαίσιο της ανανεωμένης σύμπραξης υπέρ της ανάπτυξης και της απασχόλησης⁴. Στα εθνικά προγράμματα μεταρρύθμισης που βασίζονται στις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση⁵, τα κράτη μέλη αναφέρονται γενικά σε αυτά τα θέματα αλλά λίγα από τα αυτά τα θεωρούν ως εθνική προτεραιότητα. Ωστόσο οι αλλαγές αυτές είναι αναγκαίες για την αναζωογόνηση της προσέγγισης της Ευρώπης και όχι για την αντιγραφή κάποιου εισαγόμενου προτύπου. Επίσης είναι αναγκαίες για την **ενίσχυση των κοινωνιολογικών ρόλων** των πανεπιστημίων σε μια πολιτιστικά και γλωσσικά ποικιλόμορφη Ευρώπη.

Για το λόγο αυτόν, μαζί με τις θεμελιώδεις τοπικές, περιφερειακές και εθνικές ρίζες των πανεπιστημίων, το ευρωπαϊκό πλαίσιο ασκεί όλο και πιο καθοριστικό ρόλο. Η ευρωπαϊκή διάσταση προσφέρει καθοριστικά πλεονεκτήματα σε μεγάλη κλίμακα, όπως την αύξηση της διαφοροποίησης, του πνευματικού πλούτου, των αξιοποιήσιμων πόρων, περισσότερες ευκαιρίες για συνεργασία και ανταγωνισμό μεταξύ των ιδρυμάτων.

Από την άποψη αυτή η Επιτροπή έχει ήδη υποβάλει πρόταση για τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Τεχνολογίας (EIT)⁶ η οποία επικροτήθηκε από το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 2006 ως μια νέα πρωτοβουλία για την αντιμετώπιση ειδικά αυτών των

¹ Η Επιτροπή εκφράζει τις ευχαριστίες της σε όλους τους εμπειρογνώμονες οι οποίοι συνέβαλαν με συμβουλές, σχόλια και προτάσεις στην εκπόνηση του παρόντος εγγράφου.

² Στο παρόν έγγραφο ο όρος «πανεπιστήμια» περιλαμβάνει όλα τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ανεξάρτητα από την ονομασία και το καθεστώς τους στα κράτη μέλη.

³ «Κινητοποίηση του πνευματικού δυναμικού της Ευρώπης: ενδυνάμωση των πανεπιστημίων ώστε να εξασφαλισθεί η πλήρης συμβολή τους στη στρατηγική της Λισσαβώνας», COM(2005) 152 της 20^{ης} Απριλίου 2005 και ψήφισμα του Συμβουλίου της 15ης Νοεμβρίου 2005. Creating an Innovative Europe, Ομάδα εμπειρογνομόνων υπό την προεδρία του κ. Aho, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιανουάριος 2006

⁴ Συμπεράσματα 1 777/06 της 24ης Μαρτίου 2006.

⁵ COM(2005)141 τελικό της 12.04.2005

⁶ COM (2006) 77 τελικό της 22.2.2006

προκλήσεων. Το EIT μπορεί να συμβάλλει στη βελτίωση της ικανότητας της Ευρώπης στον τομέα της επιστημονικής εκπαίδευσης, έρευνας και καινοτομίας, ενώ ταυτόχρονα παρέχει ένα καινοτόμο μοντέλο ως πηγή έμπνευσης και ώθησης των αλλαγών στα υφιστάμενα πανεπιστήμια, ειδικότερα με την ενθάρρυνση της διεπιστημονικότητας και με την ανάπτυξη ισχυρών συμπράξεων με τις επιχειρήσεις που θα εξασφαλίσουν την συνάφειά του. Φυσικά, το EIT από μόνο του δεν μπορεί να είναι η μόνη λύση στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού των πανεπιστημίων της Ευρώπης.

Η παρούσα ανακοίνωση είναι το αποτέλεσμα του διαλόγου ⁷ που ξεκίνησε τα τελευταία έτη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τα κράτη μέλη και τις ακαδημαϊκές και επιστημονικές κοινότητες. Το περιεχόμενό της έχει επίσης συζητηθεί με ορισμένους εμπειρογνώμονες (βλέπε παράρτημα 2), που παρείχαν συμβουλές στην Επιτροπή σε προσωπική βάση.

ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ....

Με 4.000 πανεπιστήμια, άνω των 17 εκατομμυρίων φοιτητών και 1,5 εκατομμύρια προσωπικό, από τους οποίους οι 435.000 είναι ερευνητές⁸ - τα **ευρωπαϊκά πανεπιστήμια έχουν τεράστιο δυναμικό**, αλλά αυτό το δυναμικό δεν έχει αξιοποιηθεί πλήρως και εργάζεται αποδοτικά για την υποστήριξη της προσπάθειας της Ευρώπης για περισσότερη οικονομική ανάπτυξη και περισσότερες θέσεις εργασίας.

Τα κράτη μέλη αποδίδουν μεγάλη αξία στα πανεπιστήμιά τους και πολλά από αυτά προσπαθούν να τα «διατηρήσουν» σε εθνικό επίπεδο με τη βοήθεια λεπτομερών κανονισμών για την οργάνωσή τους, τον έλεγχο και τη μικροδιαχείριση τους και τέλος με την επιβολή ομοιομορφίας σε ανεπιθύμητο βαθμό.

Αυτή η πίεση για ομοιομορφία οδήγησε σε γενικά καλή κατά μέσο όρο επίδοση αλλά έχει αυξήσει τον κατακερματισμό του τομέα σε κατά κύριο λόγο μικρά εθνικά συστήματα και υποσυστήματα. Το γεγονός αυτό καθιστά δύσκολη τη συνεργασία σε εθνικό και ακόμη περισσότερο σε ευρωπαϊκό ή διεθνές επίπεδο και επιβάλλει όρους οι οποίοι παρεμποδίζουν τα πανεπιστήμια στην προσπάθειά τους να διαφοροποιηθούν και να επικεντρωθούν στην ποιότητα.

Εξάλλου, τα περισσότερα πανεπιστήμια έχουν την τάση να προσφέρουν τα ίδια μαθήματα στις ίδιες ομάδες ακαδημαϊκά άριστα ειδικευμένων νεαρών φοιτητών και δεν είναι ανοικτά σε άλλα είδη μάθησης και εκπαιδευόμενων, π.χ. μαθήματα επιμόρφωσης χωρίς απόκτηση πτυχίου για ενήλικες ή μαθήματα συμπλήρωσης των κενών για φοιτητές που δεν έχουν ακολουθήσει την παραδοσιακή εκπαιδευτική οδό. Αυτό όχι μόνον παρεμπόδιζε την πρόσβαση σε μειονεκτούσες κοινωνικές ομάδες και αναχαιτούσε την επίτευξη υψηλότερων ποσοστών εγγραφής αλλά επιβράδυνε επίσης την καινοτομία στα προγράμματα σπουδών και στις μεθόδους διδασκαλίας (π.χ. από την άποψη του επιχειρηματικού πνεύματος⁹), δυσχέραινε την παροχή ευκαιριών κατάρτισης και επιμόρφωσης για την αύξηση των δεξιοτήτων και των επιπέδων ικανότητας στο εργατικό δυναμικό και οδηγούσε σε έμμονες

⁷ Ανακοίνωση «Ο ρόλος των πανεπιστημίων στην Ευρώπη της γνώσης» COM(2003)58, το συνέδριο της Λιέγης του 2004 και έκθεση «Ευρωπαϊκά πανεπιστήμια: Ενίσχυση της ερευνητικής βάσης της Ευρώπης»

⁸ Στατιστικά στοιχεία για την επαλήθευση της ανάλυσης στο τμήμα αυτό υπάρχουν στο παράρτημα 2. Πηγή δεδομένων για τα στοιχεία αυτά : Eurostat

⁹ Πρβλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής της 13ης Φεβρουαρίου 2006 «Προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος μέσω εκπαίδευσης και κατάρτισης».

διαφορές ανάμεσα στα προσόντα των αποφοίτων και στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Η ανεργία των αποφοίτων σε πολλά κράτη μέλη είναι απαράδεκτα υψηλή.

Επιπλέον, οι διοικητικοί κανονισμοί εξακολουθούν να δυσχεραίνουν την ακαδημαϊκή κινητικότητα για λόγους σπουδών, έρευνας, κατάρτισης και εργασίας σε άλλη χώρα. Οι διαδικασίες για την αναγνώριση των προσόντων για ακαδημαϊκούς λόγους είναι στην καλύτερη περίπτωση χρονοβόρες· στη χειρότερη, η έλλειψη αναγνώρισης και η περιορισμένη δυνατότητα μεταφοράς εθνικών υποτροφιών/δανείων ή δικαιωμάτων συνταξιοδότησης εμποδίζουν τους φοιτητές, ερευνητές και ακαδημαϊκούς να εκμεταλλευτούν πλήρως τις ευκαιρίες που υπάρχουν σε άλλα κράτη μέλη.

Τα πανεπιστήμια πρέπει επίσης να αποδεχθούν ότι η έρευνα δεν είναι πλέον μια μεμονωμένη δραστηριότητα και ότι η έμφαση μετατίθεται από τους μεμονωμένους ερευνητές σε ομάδες και παγκόσμια δίκτυα ερευνητών. Τα επιστημονικά προβλήματα τείνουν να υπερβαίνουν τις παραδοσιακές επιστημονικές δομές: η έρευνα αιχμής διεξάγεται όλο και περισσότερο στην τομή επιστημονικών κλάδων και σε πολυεπιστημονικά περιβάλλοντα. Το ερευνητικό περιβάλλον είναι πιο ανταγωνιστικό και παγκοσμιοποιημένο, και για τον λόγο αυτό απαιτεί περισσότερες αλληλεπιδράσεις.

Ωστόσο στο πλαίσιο αυτό πολλά ευρωπαϊκά πανεπιστήμια εξακολουθούν να υποτιμούν τα καθοριστικά πλεονεκτήματα που αποκομίζουν όταν μοιράζονται τις γνώσεις τους με την οικονομία και την κοινωνία, ενώ η βιομηχανία δεν έχει αναπτύξει επαρκή ικανότητα απορρόφησης για να αξιοποιήσει το δυναμικό της πανεπιστημιακής έρευνας. Συνεπώς, η ανταλλαγή αμοιβαία γόνιμων στοιχείων με τις επιχειρήσεις και με την ευρύτερη κοινωνία εξακολουθεί να είναι δύσκολη. Αυτή η έλλειψη ανοίγματος προς τον κόσμο των επιχειρήσεων παρατηρείται επίσης στις επιλογές σταδιοδρομίας των κατόχων διδακτορικών τίτλων, οι οποίοι έχουν την τάση να επιλέγουν τη σταδιοδρομία τους σε ακαδημαϊκούς ή βιομηχανικούς κύκλους και όχι ως επιχειρηματίες.

Τα διαρθρωτικά και πολιτιστικά προβλήματα αυτού του είδους επιδεινώνονται από το τεράστιο διπλό έλλειμμα χρηματοδότησης που επηρεάζει τα πανεπιστήμια τόσο από την άποψη εκπαίδευσης όσο και έρευνας. Η ευχάριστη αύξηση που παρατηρείται στις εγγραφές φοιτητών, δεν συμβαδίζει με την αύξηση της δημόσιας χρηματοδότησης και τα πανεπιστήμια στην Ευρώπη δεν μπόρεσαν να καλύψουν τη διαφορά από ιδιωτικές πηγές. Η κατά μέσο όρο διαφορά των οικονομικών πόρων τόσο για δραστηριότητες έρευνας όσο και εκπαίδευσης σε σύγκριση με τις αντίστοιχες στις ΗΠΑ ανέρχεται σε 10.000 ευρώ ανά φοιτητή και ανά έτος¹⁰. Ταυτόχρονα η εκπαίδευση και η έρευνα υψηλής ποιότητας γίνονται συνεχώς πιο δαπανηρές και σε μια εποχή δημοσιονομικής στενότητας, οι δημόσιες αρχές θέτουν συνεχώς πιο αυστηρούς όρους για την παροχή υποστήριξης στην πανεπιστημιακή έρευνα. Για το μέλλον, φαίνεται πιθανό το μεγαλύτερο ποσοστό των κονδυλίων που χρειάζεται για να συμπληρωθεί το έλλειμμα χρηματοδότησης να προέρχεται από μη δημόσιες πηγές.

Με λίγα λόγια, τα **ευρωπαϊκά πανεπιστήμια δεν είναι προς το παρόν σε θέση να αναπτύξουν το δυναμικό τους με διάφορους σημαντικούς τρόπους**. Συνεπώς, υστερούν στο πλαίσιο του αυξανόμενου διεθνούς ανταγωνισμού για ταλαντούχους ακαδημαϊκούς και φοιτητές και δεν συμμετέχουν στη ραγδαία μεταβαλλόμενη ερευνητική ατζέντα και στην αναγκαία για την επιτυχία δημιουργία κρίσιμης μάζας, αριστείας και ευελιξίας. Αυτές οι

¹⁰ Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που επισυνάφθηκε στην ανακοίνωση «Κινητοποίηση του πνευματικού δυναμικού της Ευρώπης», παράγραφος 42.

αδυναμίες επιδεινώνονται από ένα συνδυασμό υπερβολικού δημοσίου ελέγχου και ανεπαρκούς χρηματοδότησης.

Η Ευρώπη χρειάζεται πανεπιστήμια τα οποία είναι **σε θέση να αξιοποιήσουν τις δικές τους δυνατότητες και να διαφοροποιήσουν τις δραστηριότητές τους βάσει αυτών των δυνατοτήτων**. Μολονότι όλα τα ΑΕΙ έχουν ορισμένες κοινές αξίες και καθήκοντα, δεν χρειάζονται όλα την ίδια ισορροπία ανάμεσα στην εκπαίδευση και στην έρευνα, την ίδια προσέγγιση στην έρευνα και στην ερευνητική κατάρτιση ή στον συνδυασμό υπηρεσιών και επιστημονικών κλάδων. Η έρευνα πρέπει να παραμείνει θεμελιώδες καθήκον για όλα τα συστήματα αλλά όχι απαραίτητα για όλα τα ΑΕΙ. Με τον τρόπο αυτό καθίσταται δυνατή η δημιουργία ενός σπονδυλωτού συστήματος το οποίο θα περιλαμβάνει ερευνητικά ιδρύματα παγκοσμίου φήμης καθώς και δίκτυα άριστων εθνικών και περιφερειακών πανεπιστημίων και τεχνικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων τα οποία παρέχουν επίσης συντομότερη τεχνική εκπαίδευση. Το σύστημα αυτό θα μπορούσε να κινητοποιήσει το σημαντικό δυναμικό γνώσης, ταλέντων και ενέργειας μέσα στα πανεπιστήμια και θα άξιζε – και θα ήταν σε θέση να δημιουργήσει – τις αυξημένες επενδύσεις που χρειάζονται για να καταστεί συγκρίσιμο με το καλύτερο στον κόσμο.

...ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ

Για να επιτευχθούν όλα αυτά τα κράτη μέλη πρέπει να δημιουργήσουν τις αναγκαίες συνθήκες για να μπορέσουν τα πανεπιστήμια να βελτιώσουν τις επιδόσεις τους, να εκσυγχρονιστούν και να καταστούν πιο ανταγωνιστικά – με λίγα λόγια, να γίνουν ηγέτες της δικής τους αναγέννησης και να διαδραματίσουν το ρόλο τους στη δημιουργία της κοινωνίας της γνώσης που προβλέπεται στη στρατηγική της Λισσαβώνας. Από συζητήσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο προέκυψε ότι υπάρχει μεγάλη προθυμία για τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων και το θεματολόγιο που παρατίθεται παρακάτω δεν αμφισβητήθηκε ως προς την ουσία. Κατά κύριο λόγο πρέπει να ενεργοποιηθούν τα κράτη μέλη και τα πανεπιστήμια. Με βάση τα πορίσματα της συζήτησης και λαμβάνοντας υπόψη τις ευρωπαϊκές ιδιομορφίες, η Επιτροπή προτείνει τις ακόλουθες αλλαγές που αναμένεται να αποτελέσουν το κλειδί της επιτυχίας:

1. ΑΡΣΗ ΤΩΝ ΦΡΑΓΜΩΝ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Η γεωγραφική και διατομεακή κινητικότητα πρέπει να αυξηθεί σημαντικά. Το ποσοστό των αποφοίτων που διανύει τουλάχιστον ένα τρίμηνο ή εξάμηνο στο εξωτερικό ή με εμπειρία στη βιομηχανία πρέπει τουλάχιστον να διπλασιαστεί. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο για ερευνητές.

Όλες οι μορφές κινητικότητας θα πρέπει να αξιολογούνται ρητώς ως παράγοντας εμπλουτισμού των σπουδών σε όλα τα επίπεδα (συμπεριλαμβανομένης και της ερευνητικής κατάρτισης σε επίπεδο διδακτορικής διατριβής) αλλά και ως παράγοντας βελτίωσης της εξέλιξης σταδιοδρομιών για ερευνητές και καθηγητές πανεπιστημίων.

Εθνικές υποτροφίες/δάνεια πρέπει να μπορούν να μεταφερθούν πλήρως εντός της ΕΕ. Η πλήρης δυνατότητα μεταφοράς των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων σε συνδυασμό με την άρση άλλων εμποδίων της επαγγελματικής, διεθνούς ή διατομεακής κινητικότητας είναι αναγκαία για την προώθηση της κινητικότητας πανεπιστημιακού προσωπικού και ερευνητών και συνεπώς και της καινοτομίας.

Work in the context of the Bologna process is bringing about a convergence in the structure and length of degree programmes; however, this in itself will not create the conditions for increased intra-university mobility. **A major effort should be made to achieve the core Bologna reforms by 2010** in all EU countries: comparable qualifications (short cycle, Bachelor, Master, Doctorate); flexible, modernised curricula at all levels which correspond to the needs of the labour market; and trustworthy quality assurance systems. This requires targeted incentives from the national authorities responsible in order to ensure proper take-up of the reforms rather than mere superficial compliance with the standards. Curricula in specific disciplines or professions should be renovated, drawing on comparisons and best practice at European level.

Με την πρόσφατη οδηγία σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων¹¹ έχει καταστεί πιο απλή και πιο γρήγορη η αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων πέρα από τα εθνικά σύνορα. Οι διαδικασίες ακαδημαϊκής αναγνώρισης πρέπει επίσης να αναθεωρηθούν για να εξασφαλιστούν πιο γρήγορα και πιο προβλέψιμα αποτελέσματα (ιδίως με τη δημοσίευση των πανεπιστημιακών πολιτικών αναγνώρισης): όσον αφορά την επαγγελματική αναγνώριση, η Επιτροπή προτείνει **κανένας από τους αιτούντες να μην περιμένει περισσότερο από τέσσερις μήνες για μια απόφαση σχετικά με την ακαδημαϊκή αναγνώριση**.

2. ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑΣ ΓΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

Τα πανεπιστήμια θα γίνουν καινοτόμα και θα ανταποκρίνονται στην αλλαγή μόνον εάν κατέχουν πραγματική αυτονομία και λογοδοσία. Τα κράτη μέλη πρέπει να καθοδηγούν το σύνολο του πανεπιστημιακού τομέα μέσω ενός πλαισίου γενικών κανόνων, πολιτικών στόχων, μηχανισμών χρηματοδότησης και κινήτρων για δραστηριότητες εκπαίδευσης, έρευνας και καινοτομίας. Ως αντάλλαγμα για την απελευθέρωσή τους από την υπερβολική ρύθμιση και τη μικροδιαχείριση τα πανεπιστήμια πρέπει να αποδεχθούν πλήρη *θεσμική* λογοδοσία στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο για τις επιδόσεις τους.

Για αυτό χρειάζονται **νέα συστήματα εσωτερικής διακυβέρνησης** με βάση τις στρατηγικές προτεραιότητες και την επαγγελματική διαχείριση των ανθρώπινων πόρων, των επενδύσεων και των διοικητικών διαδικασιών. Επίσης χρειάζεται τα πανεπιστήμια να **ξεπεράσουν τον κατακερματισμό τους** σε σχολές, τμήματα, εργαστήρια και διοικητικές μονάδες και να επικεντρώσουν τις προσπάθειές τους συλλογικά στις θεσμικές προτεραιότητες έρευνας, διδασκαλίας και υπηρεσιών. Τα κράτη μέλη πρέπει να αξιοποιούν και να ανταμείβουν την ικανότητα διαχείρισης και ηγεσίας εντός των πανεπιστημίων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη συγκρότηση εθνικών φορέων που θα ασχολούνται ειδικά με τη κατάρτιση στον τομέα της διαχείρισης και της ηγεσίας των πανεπιστημίων, οι οποίοι θα μπορούσαν να μάθουν από αυτούς που ήδη υπάρχουν.

¹¹ Οδηγία 2005/36/EK που εκδόθηκε στις 7 Σεπτεμβρίου 2005· θα εφαρμοστεί από τον Οκτώβριο του 2007.

3. ΠΑΡΟΧΗ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΓΙΑ ΔΟΜΗΜΕΝΕΣ ΕΤΑΙΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Μολονότι τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια πρέπει να διατηρήσουν το χαρακτήρα της δημόσιας αποστολής τους, και της γενικής κοινωνικής και πολιτιστικής τους εντολής, όλο και περισσότερο πρέπει να λειτουργούν ως οικονομικοί συντελεστές, ικανοί να ανταποκρίνονται καλύτερα και γρηγορότερα στις απαιτήσεις της αγοράς και να αναπτύσσουν εταιρικές σχέσεις με σκοπό την εκμετάλλευση των επιστημονικών και τεχνολογικών γνώσεων. Αυτό συνεπάγεται ότι πρέπει να **αναγνωρίσουν ότι οι σχέσεις τους με την επιχειρηματική κοινότητα έχουν στρατηγική σημασία** και αποτελούν μέρος της δέσμευσής τους να υπηρετούν το δημόσιο συμφέρον.

Οι δομημένες εταιρικές σχέσεις με την επιχειρηματική κοινότητα (συμπεριλαμβανομένων και των ΜΜΕ) προσφέρουν στα πανεπιστήμια ευκαιρίες για να μοιράζονται καλύτερα τα αποτελέσματα της έρευνας, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και τις άδειες εκμετάλλευσης (π.χ. μέσω της δημιουργίας επιχειρήσεων στις πανεπιστημιούπολεις ή της δημιουργίας επιστημονικών πάρκων). Επίσης μπορούν να συμβάλουν στην αύξηση της συνάφειας των προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την εξεύρεση θέσεων πρακτικής εξάσκησης για φοιτητές και ερευνητές σε επιχειρήσεις και μπορούν να βελτιώσουν τις προοπτικές επαγγελματικής σταδιοδρομίας για ερευνητές σε όλα τα στάδια της σταδιοδρομίας τους με τη απόκτηση εκτός των επιστημονικών γνώσεων και επιπλέον επιχειρηματικών δεξιοτήτων. Οι διασυνδέσεις με επιχειρήσεις μπορούν να αποδώσουν πρόσθετα κονδύλια χρηματοδότησης, π.χ. για την επέκταση της ερευνητικής ικανότητας ή για την παροχή μαθημάτων επιμόρφωσης και θα βελτιώσουν τον αντίκτυπο της πανεπιστημιακής έρευνας στις ΜΜΕ και στην περιφερειακή καινοτομία.

Για να εξασφαλιστούν τα πλεονεκτήματα αυτά, τα περισσότερα πανεπιστήμια θα χρειαστούν εξωτερική υποστήριξη για την πραγματοποίηση των αναγκαίων οργανωτικών αλλαγών και για την ανάπτυξη επιχειρηματικής νοοτροπίας και δεξιοτήτων διαχείρισης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη δημιουργία τοπικών «κόμβων για τη δημιουργία και τη μετάδοση γνώσεων» ή συνδέσμων με επιχειρήσεις, γραφείων κοινής έρευνας ή μετάδοσης γνώσεων που θα χρησιμεύουν ως σημείο επαφής με τους τοπικούς/περιφερειακούς οικονομικούς παράγοντες. Επίσης αυτό συνεπάγεται ότι η ανάπτυξη των δεξιοτήτων επιχειρηματικής δραστηριότητας, διαχείρισης και καινοτομίας θα πρέπει να καταστεί αναπόσπαστο μέρος των πτυχιακών σπουδών, της ερευνητικής κατάρτισης και των στρατηγικών διά βίου μάθησης για το προσωπικό των πανεπιστημίων.

4. ΠΑΡΟΧΗ ΤΟΥ ΣΩΣΤΟΥ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τα πανεπιστήμια έχουν το δυναμικό να παίξουν ζωτικό ρόλο στο στόχο της Λισσαβόνας για τον εφοδιασμό της Ευρώπης με τις αναγκαίες δεξιότητες και ικανότητες ώστε να επιτύχει σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία της γνώσης. Προκειμένου να ξεπεραστούν οι επίμονες ανισότητες μεταξύ των επαγγελματικών προσόντων των πτυχιούχων και των αναγκών της αγοράς εργασίας, τα πανεπιστημιακά προγράμματα πρέπει να είναι **δομημένα με τρόπο που να ενισχύει άμεσα τη δυνατότητα απασχόλησης των πτυχιούχων** και να προσφέρει ευρεία υποστήριξη στο εργατικό δυναμικό γενικότερα. Τα πανεπιστήμια πρέπει να προσφέρουν καινοτόμα προγράμματα σπουδών, μεθόδους διδασκαλίας και προγράμματα κατάρτισης/επιμόρφωσης που περιλαμβάνουν εκτός από τις πιο ειδικές για τον

επαγγελματικό κλάδο δεξιότητες και ευρύτερες επαγγελματικές δεξιότητες. Στα προγράμματα σπουδών πρέπει να ενταχθούν περίοδοι πρακτικής άσκησης στη βιομηχανία που θα παρέχουν διδακτικές μονάδες. Αυτό ισχύει για όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, π.χ. σύντομο κύκλο σπουδών, πτυχίο (Bachelor), δίπλωμα (Master) και προγράμματα διδακτορικής διατριβής. Επίσης περιλαμβάνεται η προσφορά μαθημάτων χωρίς την απόκτηση πτυχίου για ενηλίκους, π.χ. μαθήματα επιμόρφωσης και συμπλήρωσης κενών για φοιτητές που δεν έχουν ακολουθήσει την παραδοσιακή εκπαιδευτική οδό. Αυτό πρέπει να επεκταθεί και πέρα από τις ανάγκες της αγοράς εργασίας στην τόνωση του **επιχειρηματικού πνεύματος** σε φοιτητές και ερευνητές.

Σε επίπεδο διδακτορικής διατριβής, σημαίνει ότι οι υποψήφιοι που επιδιώκουν μια επαγγελματική σταδιοδρομία ως ερευνητές πρέπει να αποκτούν δεξιότητες στην έρευνα και στη διαχείριση των ΔΠΙ, στην επικοινωνία, στη δικτύωση, στην επιχειρηματική νοοτροπία και στην ομαδική εργασία εκτός από την εκπαίδευση σε ερευνητικές τεχνικές και μεθόδους.

Γενικότερα, τα πανεπιστήμια πρέπει να ανταποκρίνονται πιο άμεσα στις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που παρουσιάζει η **ατζέντα της διά βίου μάθησης**. Η διά βίου μάθηση αποτελεί πρόκληση, δεδομένου ότι θα απαιτήσει από τα πανεπιστήμια να είναι ανοικτά στην παροχή μαθημάτων σε φοιτητές σε μεταγενέστερα στάδια του κύκλου ζωής. Αποτελεί ευκαιρία για τα πανεπιστήμια τα οποία τα προσεχή έτη ενδεχομένως θα διέτρεχαν τον κίνδυνο μείωσης των εγγραφών από φοιτητές που έχουν άμεσα αποφοιτήσει από το σχολείο ενόψει της επικείμενης δημογραφικής αλλαγής.

Συνοπτικά, παρότι η ένταξη των αποφοίτων στην αγορά εργασίας αποτελεί ευθύνη που πρέπει να μοιράζονται και οι εργοδότες, οι επαγγελματικοί φορείς και οι κυβερνήσεις, η επιτυχία στην αγορά εργασίας θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως δείκτης (μεταξύ άλλων) της ποιότητας των πανεπιστημιακών επιδόσεων, και, ως εκ τούτου, να αναγνωρίζεται και να ανταμείβεται στα συστήματα ρύθμισης, χρηματοδότησης και αξιολόγησης.

5. ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΥ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΕΡΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Δεδομένου του σημαντικού ρόλου των πανεπιστημίων στην ευρωπαϊκή έρευνα, ο στόχος της ΕΕ να επενδύσει το 3% του ΑΕγχΠ στην Ε&Α έως το 2010 συνεπάγεται υψηλότερες επενδύσεις στην πανεπιστημιακή έρευνα¹². Σύμφωνα με την πρόταση της Επιτροπής, όπως αναφέρεται ήδη και στην ετήσια έκθεση προόδου της για τη στρατηγική της Λισσαβώνας¹³, η ΕΕ θα πρέπει να στοχεύει και αυτή, εντός μίας δεκαετίας, στην **αφιέρωση του 2% του ΑΕγχΠ¹⁴** (συμπεριλαμβανομένης τόσο της δημόσιας όσο και της ιδιωτικής χρηματοδότησης) σε ένα εκσυγχρονισμένο τομέα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Για

¹² Βλ. «Περισσότερη έρευνα και καινοτομία – Επενδύσεις για την ανάπτυξη και την απασχόληση: μια κοινή προσέγγιση», COM(2005) 488 της 12ης Οκτωβρίου 2005.

¹³ COM (2006) 30 τελικό της 25/01/06.

¹⁴ Για το 2002, ο μέσος όρος στην ΕΕ των άμεσων δαπανών για τα πανεπιστήμια ήταν 1,1% σε σύγκριση με το επίπεδο του 2,6% στις ΗΠΑ. Λιγότερες από τις μισές δαπάνες για την παιδεία στις ΗΠΑ χρηματοδοτούνται από δημόσιες πηγές (άμεσες δαπάνες), ενώ στην πλειονότητα των κρατών μελών της ΕΕ το ποσοστό ανέρχεται σε 75% (και σε ορισμένα πλησιάζει το 100%). Πηγή των δεδομένων: EUROSTAT.

παράδειγμα, μελέτες του ΟΟΣΑ δείχνουν ότι τα χρήματα που δαπανούνται για την απόκτηση πανεπιστημιακών πτυχίων αποφέρουν υψηλότερα οφέλη από τα πραγματικά επιτόκια.¹⁵

Σήμερα, τα συστήματα υποστήριξης των σπουδαστών τείνουν να είναι ανεπαρκή όσον αφορά την εξασφάλιση ίσης πρόσβασης και ευκαιριών σε σπουδαστές από τις λιγότερο ευνοημένες κοινωνικές κατηγορίες. Το ίδιο ισχύει και για την ελεύθερη πρόσβαση, η οποία δεν εγγυάται απαραίτητα την κοινωνική ισότητα. Συνεπώς τα κράτη μέλη θα πρέπει να **εξετάσουν με κριτικό βλέμμα τον υπάρχοντα συνδυασμό τους αφενός διδάκτρων και αφετέρου συστημάτων υποστήριξης, υπό το πρίσμα της πραγματικής τους αποτελεσματικότητας και ισότητας**. Η αριστεία στη διδασκαλία και την έρευνα δεν μπορεί να επιτευχθεί εάν η κοινωνικο-οικονομική προέλευση αποτελεί φραγμό στην πρόσβαση ή σε ερευνητικές σταδιοδρομίες.

Τα πανεπιστήμια θα έπρεπε να χρηματοδοτούνται περισσότερο για όσα πράττουν και όχι για ό,τι είναι, με την **εστίαση της χρηματοδότησης στα σημαίνοντα παραγόμενα αποτελέσματα και όχι στο εισερχόμενο δυναμικό** και με την προσαρμογή της χρηματοδότησης στην πολυμορφία του προφίλ των διαφόρων ιδρυμάτων¹⁶. Τα πανεπιστήμια θα πρέπει να αναλάβουν μεγαλύτερη ευθύνη για τη μακροπρόθεσμη οικονομική τους βιωσιμότητα, ιδίως όσον αφορά την έρευνα: αυτό σημαίνει την προορατική διαφοροποίηση των μηχανισμών με τους οποίους χρηματοδοτούν την έρευνα, μέσω της συνεργασίας με επιχειρήσεις (συμπεριλαμβανομένων εκείνων με τη μορφή διασυνοριακών κοινοπραξιών), ιδρύματα και άλλες ιδιωτικές πηγές.

Συνεπώς **κάθε χώρα** θα πρέπει να επιτύχει τη σωστή ισορροπία μεταξύ βασικής και ανταγωνιστικής χρηματοδότησης και χρηματοδότησης βάσει αποτελεσμάτων (υποστηριζόμενης από γερή εξασφάλιση ποιότητας) για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την πανεπιστημιακή έρευνα. Η ανταγωνιστική χρηματοδότηση θα πρέπει να βασίζεται σε θεσμικά συστήματα αξιολόγησης και σε διαφοροποιημένους δείκτες επιδόσεων με σαφώς καθορισμένους στόχους, καθώς και σε δείκτες βασιζόμενους σε διεθνή συγκριτικά σημεία αναφοράς, τόσο όσον αφορά το εισερχόμενο δυναμικό όσο και τα οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματα.

6. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠΕΡΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ

Τα πανεπιστήμια θα πρέπει να μπορούν να αναδιαμορφώνουν τα διδακτικά και τα ερευνητικά τους προγράμματα εργασίας ώστε να επωφελούνται από τις ευκαιρίες που προσφέρονται από τις νέες εξελίξεις στους υπάρχοντες τομείς αλλά και από τις αναδυόμενες κατευθύνσεις

¹⁵ “The Economics of Knowledge: why education is key for Europe’s success”, (Andreas Schleicher, 2006) («Η οικονομία της γνώσης: γιατί η εκπαίδευση έχει βασική σημασία για την επιτυχία της Ευρώπης») http://www.lisboncouncil.net/files/download/Policy_Brief_Economics_of_Knowledge_FINAL.pdf

¹⁶ Τα πανεπιστήμια με ενεργό ερευνητική δράση δεν θα πρέπει να αξιολογούνται και να χρηματοδοτούνται στην ίδια βάση με άλλα πανεπιστήμια, λιγότερο δραστήρια στην έρευνα αλλά ισχυρότερα όσον αφορά την ενσωμάτωση φοιτητών από μειονεκτούσες ομάδες ή την ενεργό προώθηση της τοπικής βιομηχανίας και των υπηρεσιών. Εκτός από τα ποσοστά ολοκλήρωσης, τον μέσο χρόνο σπουδών και τα ποσοστά απασχόλησης των αποφοίτων, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και άλλα κριτήρια για τα πανεπιστήμια με ενεργό ερευνητική δράση: ερευνητικά επιτεύγματα, επιτυχείς αιτήσεις ανταγωνιστικής χρηματοδότησης, δημοσιεύσεις, παραπομπές, διπλώματα ευρεσιτεχνίας και άδειες εκμετάλλευσης, ακαδημαϊκά βραβεία, βιομηχανικές ή/και διεθνείς εταιρικές σχέσεις, κ.λπ.

επιστημονικής έρευνας. Για τον σκοπό αυτό πρέπει να επικεντρώνονται **λιγότερο στους επιστημονικούς κλάδους και περισσότερο στους τομείς έρευνας** (π.χ. πράσινη ενέργεια, νανοτεχνολογία), συνδέοντάς τους στενότερα με σχετικούς ή συμπληρωματικούς τομείς (συμπεριλαμβανομένων των ανθρωπιστικών και των κοινωνικών επιστημών, των επιχειρηματικών και των διαχειριστικών δεξιοτήτων) και υποστηρίζοντας την αλληλεπίδραση μεταξύ σπουδαστών, ερευνητών και ερευνητικών ομάδων, μέσα από τη μεγαλύτερη κινητικότητα μεταξύ επιστημονικών κλάδων, τομέων και ερευνητικών πλαισίων.

Όλα αυτά απαιτούν νέες θεσμικές και οργανωτικές προσεγγίσεις όσον αφορά τη διαχείριση του προσωπικού, τα κριτήρια αξιολόγησης και χρηματοδότησης, τη διδασκαλία και τα προγράμματα σπουδών και, πιο πολύ από όλα, την έρευνα και την κατάρτιση των ερευνητών.

Οι συνέπειες της διεπιστημονικότητας και της υπερεπιστημονικότητας πρέπει να αναγνωριστούν και να ληφθούν υπόψη όχι μόνον από τα πανεπιστήμια και τα κράτη μέλη, αλλά και από τους επαγγελματικούς φορείς και τα χρηματοδοτικά συμβούλια, τα οποία εξακολουθούν να βασίζονται κυρίως σε παραδοσιακές αξιολογήσεις, δομές και χρηματοδοτικούς μηχανισμούς που άπτονται ενός μόνον επιστημονικού κλάδου.

7. ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η κοινωνία βασίζεται όλο και περισσότερο στη γνώση, η οποία αντικαθιστά τους φυσικούς πόρους ως βασική κινητήρια δύναμη της οικονομικής μεγέθυνσης. Συνεπώς, τα πανεπιστήμια πρέπει να κοινοποιούν τη σημαντικότητα των δραστηριοτήτων τους, ιδίως εκείνων που συνδέονται με την έρευνα, **μεταδίδοντας τη γνώση που κατέχουν στην κοινωνία και ενισχύοντας τον διάλογο με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη**. Η επικοινωνία μεταξύ των ειδικών επιστημόνων και των μη-ειδικών είναι ιδιαίτερα αναγκαία αλλά συχνά απύσχα.

Αυτό απαιτεί τη σαφέστερη δέσμευση των πανεπιστημίων για την παροχή ευκαιριών στον τομέα της διά βίου μάθησης, αλλά και για μια ευρύτερη επικοινωνιακή στρατηγική βασισμένη σε διαλέξεις, δραστηριότητες «ανοικτών πυλών», περιόδους άσκησης, φόρουμ συζητήσεων, δομημένο διάλογο με τους αποφοίτους και τους πολίτες γενικότερα καθώς και με τοπικούς/περιφερειακούς συντελεστές. Η συνεργασία με προηγούμενα τυπικά και άτυπα επίπεδα εκπαίδευσης και με τις επιχειρήσεις (συμπεριλαμβανομένων των ΜΜΕ και άλλων μικρών οντοτήτων) θα διαδραματίσει και αυτή έναν ρόλο στον τομέα αυτόν.

Αυτή η αλληλεπίδραση με τον έξω κόσμο σταδιακά θα καταστήσει τις δραστηριότητες των πανεπιστημίων γενικότερα και τα προγράμματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και έρευνάς τους ειδικότερα πιο συναφείς με τις ανάγκες των πολιτών και της ευρύτερης κοινωνίας. Θα βοηθήσει τα πανεπιστήμια να προωθήσουν τις διάφορες δραστηριότητές τους και να πείσουν την κοινωνία, τις κυβερνήσεις και τον ιδιωτικό τομέα ότι αξίζει να επενδύσουν σε αυτά.

8. ΑΝΤΑΜΟΙΒΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ ΣΤΟ ΥΨΗΛΟΤΕΡΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η αριστεία απορρέει από τον ανταγωνισμό και αναπτύσσεται κυρίως σε επίπεδο πανεπιστημιακής σχολής/τμήματος – λίγα πανεπιστήμια επιτυγχάνουν την αριστεία σε ευρύ φάσμα τομέων. Ο **αυξημένος ανταγωνισμός**, συνδυασμένος με περισσότερη κινητικότητα και περαιτέρω συγκέντρωση πόρων, θα πρέπει κατά κανόνα να επιτρέψει στα πανεπιστήμια και στους εταίρους τους στη βιομηχανία να προσφέρουν ένα ανοικτότερο και γεμάτο

προκλήσεις περιβάλλον εργασίας στους πιο ταλαντούχους σπουδαστές και ερευνητές, καθιστώντας τους επομένως ελκυστικότερους τόσο για τους Ευρωπαίους όσο και για τους μη Ευρωπαίους. Τα πανεπιστήμια πρέπει να είναι σε θέση **να προσελκύουν τους καλύτερους επιστήμονες και ερευνητές**, να τους προσλαμβάνουν με ευέλικτες, ανοικτές και διαφανείς διαδικασίες, να εγγυώνται στους κύριους ερευνητές/επικεφαλής ερευνητικών ομάδων την πλήρη ερευνητική ανεξαρτησία και να παρέχουν στο προσωπικό ελκυστικές προοπτικές σταδιοδρομίας¹⁷.

Η αριστεία απαιτεί επίσης τα κράτη μέλη να αναθεωρούν τις ευκαιρίες που παρέχουν σε επίπεδο διπλώματος master, διδακτορικού και μετα-διδακτορικού, συμπεριλαμβανομένου του συνδυασμού των εμπλεκόμενων επιστημονικών κλάδων και δεξιοτήτων. Οι ευκαιρίες που προσφέρονται μετά τη διδακτορική διατριβή εξακολουθούν να παραμελούνται ή εστιάζονται σε πολύ περιορισμένα θέματα. Απαιτούνται αλλαγές ευρείας κλίμακας στον τομέα αυτόν. Το εκάστοτε πανεπιστήμιο θα πρέπει να προσδιορίσει τους συγκεκριμένους τομείς στους οποίους μπορεί να επιτύχει την αριστεία και να επικεντρωθεί σε αυτούς.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η αριστεία σε προ- και μεταπτυχιακές σχολές θα πρέπει να ενθαρρύνεται με τη δικτύωση όσων πληρούν ορισμένα βασικά κριτήρια: κρίσιμη μάζα, υπερ-και διεπιστημονικότητα, ισχυρή ευρωπαϊκή διάσταση, υποστήριξη από τις δημόσιες αρχές και τη βιομηχανία, εντοπισμένοι και αναγνωρισμένοι τομείς αριστείας, παροχή μεταπτυχιακών ευκαιριών, κατάλληλη εξασφάλιση της ποιότητας κ.λπ.

Σε αυτό το πλαίσιο, δύο πρωτοβουλίες θα ενισχύσουν ιδιαίτερα τον ανταγωνισμό για την αριστεία: η πρόταση για ένα Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τεχνολογίας και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας¹⁸.

9. ΠΡΟΒΟΛΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΚΑΙ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η ανάπτυξη εκτενούς συνεργασίας, κινητικότητας και εκτεταμένων δικτύων μεταξύ των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων κατά τις τελευταίες δεκαετίες δημιούργησε τις σωστές συνθήκες για ευρύτερη διεθνοποίηση. Τα περισσότερα πανεπιστήμια διαθέτουν πλέον πείρα όσον αφορά τις πολύπλευρες κοινοπραξίες και πολλά από αυτά συμμετέχουν σε κοινά μαθήματα ή σε ρυθμίσεις διπλών πτυχίων. Το πρόγραμμα Erasmus Mundus Masters κατέδειξε τη σημασία των πρωτοβουλιών αυτών – για τις οποίες η Ευρώπη κατέχει την αποκλειστικότητα – στον παγκόσμιο χώρο. **Η συνεχιζόμενη παγκοσμιοποίηση σημαίνει ότι ο ευρωπαϊκός χώρος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ο ευρωπαϊκός χώρος έρευνας πρέπει να είναι πλήρως ανοικτοί στον κόσμο και να καταστούν παγκόσμιοι ανταγωνιστικοί συντελεστές.**

Ωστόσο, αυτό θα είναι δυνατόν μόνον εάν η Ευρώπη καταβάλει σημαντικές προσπάθειες για να προωθήσει την ποιότητα των πανεπιστημίων της, να αυξήσει την ελκυστικότητα και την προβολή τους σε όλον τον κόσμο.

¹⁷ Οι διαδικασίες για ερευνητές πρέπει να συμμορφώνονται με τη σύσταση C(2005) 576 της Επιτροπής, σχετικά με την Ευρωπαϊκή Χάρτα του Ερευνητή και έναν κώδικα δεοντολογίας για την πρόσληψη ερευνητών.

¹⁸ COM(2005)441 τελικό της 21.09.2005.

Μία πιθανότητα, σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών, συνίσταται στην ανάπτυξη μιας πιο δομημένης διεθνούς συνεργασίας, υποστηριζόμενης από τα απαραίτητα οικονομικά μέσα, με τις γειτονικές χώρες της ΕΕ αλλά και με τον ευρύτερο κόσμο, μέσω διμερών/πολυμερών συμφωνιών. Αυτό επίσης συνεπάγεται ότι τα κράτη μέλη, δρώντας στο πλαίσιο της δέσμευσης της ΕΕ να μην προωθήσει τη λεγόμενη «διαρροή εγκεφάλων», πρέπει να ανοίξουν τα χρηματοδοτικά τους συστήματα σε μη Ευρωπαίους, παρέχοντας ευκαιρίες για διαπανεπιστημιακές ανταλλαγές προσωπικού καθώς και ευκαιρίες σε μη ευρωπαϊκό ερευνητικό και ακαδημαϊκό προσωπικό για την άσκηση των επαγγελματικών του δραστηριοτήτων. Ακόμα, θα πρέπει να προωθηθεί η «κυκλοφορία εγκεφάλων» για τους ευρωπαίους φοιτητές, διδάσκοντες και ερευνητές που έχουν αποφασίσει να περάσουν μέρος του επαγγελματικού τους βίου εκτός της Ευρώπης¹⁹. Τα άτομα που τοποθετούνται προσωρινά σε θέση εργασίας στο εξωτερικό αποτελούν θετικά στοιχεία για τη χώρα αποστολής ή/και υποδοχής, εφόσον δημιουργούν έναν κύκλο επαγγελματικών επαφών στο εξωτερικό, δρώντας ως γέφυρες για τη διάδοση της γνώσης. Το γεγονός αυτό θα αυξήσει την προβολή της Ευρώπης στην εκπαίδευση και την έρευνα, καθιστώντας την έναν αξιόπιστο εταίρο στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου στις τρίτες χώρες.

Ένα θεμελιώδες σημείο συνίσταται στην απλούστευση και την επιτάχυνση των νομικών και διοικητικών διαδικασιών για την είσοδο σπουδαστών και ερευνητών από χώρες εκτός της ΕΕ. Όσον αφορά την υποδοχή και τη διαμονή ερευνητών από τρίτες χώρες, εκδόθηκε το 2005 δέσμη νομοθετικών μέτρων που αφορά τις θεωρήσεις εισόδου των ερευνητών – μία οδηγία και δύο συστάσεις για την υποδοχή υπηκόων τρίτων χωρών για σκοπούς επιστημονικής έρευνας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα²⁰ – τα οποία θα πρέπει να μεταφερθούν στο εθνικό δίκαιο το 2007.

Η διαμόρφωση μια ελκυστικής εικόνας για τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια στον κόσμο απαιτεί επίσης σοβαρές προσπάθειες για την ευκολότερη αναγνώριση των ευρωπαϊκών πτυχίων εκτός της Ευρώπης. Ωστόσο, κατά πρώτο λόγο, η αμοιβαία αναγνώριση θα πρέπει να επιτευχθεί πλήρως μέσα στην ίδια την ΕΕ· η πρόσφατη οδηγία για την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων έχει ήδη διευκολύνει την αναγνώριση αυτή για επαγγελματικούς σκοπούς. **Απαιτούνται όμως περισσότερες προσπάθειες όσον αφορά την ακαδημαϊκή αναγνώριση.** Σε αυτό θα συμβάλει το συνεκτικό πλαίσιο προσόντων και συμβατών συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας που αυτή τη στιγμή διαμορφώνεται²¹. Η ύπαρξη πιο «ευρωπαϊκών» μαθημάτων, τα οποία να παρέχονται από κοινού από κοινοπραξίες πανεπιστημίων και να οδηγούν σε κοινά ή διπλά πτυχία σε επίπεδο διπλώματος master ή διδακτορικής διατριβής, θα βοηθήσει επίσης στο να γίνει η Ευρώπη ελκυστικότερη για τους σπουδαστές, τους διδάσκοντες και τους ερευνητές από τον υπόλοιπο κόσμο.

¹⁹ Βλ. την πιλοτική πρωτοβουλία European Researchers Abroad (ERA-Link) (Ευρωπαίοι Ερευνητές στο Εξωτερικό),

<http://www.eurunion.org/legislat/st/eralink.htm>

²⁰ Τα τρία αυτά νομοθετικά μέσα δημοσιεύθηκαν στις 3 Νοεμβρίου 2005 στην Επίσημη Εφημερίδα L 289. Οι δύο συστάσεις τέθηκαν αμέσως σε ισχύ, ενώ τα κράτη μέλη διαθέτουν δύο έτη (δηλ. έως τον Νοέμβριο του 2007) για να εφαρμόσουν την οδηγία καθώς και την οδηγία 2004/114/ΕΚ του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2004 (ΕΕ L 375 της 23.12.2004).

²¹ Για παράδειγμα, μέσω της πρόσφατης σύστασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη διασφάλιση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΕΕ L64 της 4.3.2006) και μέσω των διαβουλεύσεων σχετικά με ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο προσόντων.

....ΚΑΙ ΤΙ ΜΠΟΡΕΙ ΚΑΙ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΚΑΝΕΙ Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Η Επιτροπή δεν συμμετέχει άμεσα στον εκσυγχρονισμό των πανεπιστημίων, όμως μπορεί να διαδραματίσει καταλυτικό ρόλο, παρέχοντας πολιτική ώθηση και στοχοθετημένη χρηματοδότηση για την υποστήριξη της μεταρρύθμισης και του εκσυγχρονισμού.

Η Επιτροπή μπορεί να προσδώσει μια νέα πολιτική ώθηση μέσα από συντονισμένη αλληλεπίδραση με τα κράτη μέλη με την ανοικτή μέθοδο συντονισμού, εντοπίζοντας και διαδίδοντας τις βέλτιστες πρακτικές και υποστηρίζοντας τα κράτη μέλη στην αναζήτησή τους για πιο αποτελεσματικά πανεπιστημιακά συστήματα. Ειδικότερα, οι αλληλοδιδασκτικές ομάδες ομολόγων που συγκροτούνται στο πλαίσιο του προγράμματος εργασίας για την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση έως το 2010, προσφέρουν ένα αποτελεσματικό μέσο διερεύνησης των τρόπων με τους οποίους τα πανεπιστήμια μπορούν να αντεπεξέλθουν στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Διαμορφώνοντας ένα φόρουμ για την ανταλλαγή των βέλτιστων πρακτικών και τον εντοπισμό καινοτόμων λύσεων, το επίπεδο ΕΕ μπορεί να προσδώσει πραγματική προστιθέμενη αξία²². Η Επιτροπή μπορεί επίσης να διευκολύνει τον διάλογο μεταξύ πανεπιστημίων, κοινωνικών εταίρων και εργοδοτών, ώστε να προωθήσει τις δομημένες εταιρικές σχέσεις με την επιχειρηματική κοινότητα.

Μπορεί επίσης να παράσχει χρηματοδότηση με σημαντικό αντίκτυπο στην ποιότητα και τις επιδόσεις των πανεπιστημίων. Σε αυτήν περιλαμβάνονται οικονομικά κίνητρα, τα οποία θα βοηθήσουν τα πανεπιστήμια να επιτύχουν τους στόχους που περιγράφονται στην παρούσα ανακοίνωση. Στους μηχανισμούς αυτούς συγκαταλέγονται όχι μόνον τα νέα προγράμματα για την περίοδο 2007-2013 (το 7^ο πρόγραμμα-πλαίσιο της ΕΕ για την Ε&Α, το πρόγραμμα για τη διά βίου μάθηση, το πρόγραμμα για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία), αλλά και τα Διαρθρωτικά Ταμεία και δάνεια της ΕΤΕπ²³.

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία μπορούν να παράσχουν χρηματοδότηση για τη βελτίωση των εγκαταστάσεων και πόρων των πανεπιστημίων, την υποστήριξη εταιρικών σχέσεων μεταξύ της ακαδημαϊκής και της επιχειρηματικής κοινότητας και για την υποστήριξη της έρευνας και της καινοτομίας που σχετίζεται με τους περιφερειακούς ή εθνικούς στόχους ανάπτυξης του εκάστοτε κράτους μέλους. Το σύστημα αποκεντρωμένης διαχείρισης των Διαρθρωτικών Ταμείων επιτρέπει τη συνεκτίμηση των περιφερειακών ιδιαιτεροτήτων. Τα κράτη μέλη, οι αρχές περιφερειακής αυτοδιοίκησης και τα πανεπιστήμια θα πρέπει να επωφεληθούν πλήρως από τις ευκαιρίες αυτές για να βελτιώσουν τις συνέργειες μεταξύ εκπαίδευσης, έρευνας και καινοτομίας, ιδίως στα λιγότερο οικονομικά ανεπτυγμένα κράτη μέλη και τις περιφέρειες της ΕΕ.

Το προτεινόμενο Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τεχνολογίας θα έχει δομή διακυβέρνησης που θα εμπεριέχει την αριστεία, τη διεπιστημονικότητα, τη δικτύωση μεταξύ κέντρων καθώς και μεταξύ ακαδημαϊκών κύκλων και επιχειρήσεων, γεγονός που απηχεί τα μηνύματα της παρούσας ανακοίνωσης. Έτσι, εκτός από την άμεση συμβολή του στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής επιστημονικής παιδείας, έρευνας και καινοτομίας, θα αποτελέσει πρωτοπόρο θεσμό, με τον οποίο θα καταδεικνύεται η αξία της εκσυγχρονισμένης προσέγγισης και της μεθόδου διακυβέρνησης καθώς και των εταιρικών σχέσεων με τις επιχειρήσεις.

²² Η αύξηση του διαχειριστικού δυναμικού εντός των πανεπιστημίων, όπως προαναφέρθηκε στο τμήμα 2 ανωτέρω, θα μπορούσε να αποτελέσει κατάλληλο παράδειγμα.

²³ Η υποστήριξη που περιγράφεται στο παρόν τμήμα εξαρτάται από την έγκριση του προγράμματος και άλλων σχετικών νομοθετικών μέτρων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα πανεπιστήμια είναι βασικοί συντελεστές για το μέλλον της Ευρώπης και για την επιτυχή μετάβαση σε μια οικονομία και κοινωνία της γνώσης. Ωστόσο, αυτός ο βασικός κλάδος της οικονομίας και της κοινωνίας χρειάζεται αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμό εις βάθος, εάν η Ευρώπη επιθυμεί να μην υστερεί στον παγκόσμιο ανταγωνισμό στους τομείς της εκπαίδευσης, της έρευνας και της καινοτομίας.

Η επιτέλεση αυτής της αναγκαίας αναδιάρθρωσης και του εκσυγχρονισμού απαιτεί συντονισμένη δράση από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη:

- Τα κράτη μέλη, όταν εφαρμόζουν τις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση²⁴ και τα εθνικά μεταρρυθμιστικά προγράμματά τους, πρέπει να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα όσον αφορά τα πανεπιστήμια, συμπεριλαμβανομένων πτυχών όπως η διαχείριση, η παραχώρηση ουσιαστικής αυτονομίας στα πανεπιστήμια και η υποχρέωση λογοδοσίας τους, οι δυνατότητες καινοτομίας, η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και η προσαρμογή των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε νέες απαιτήσεις δεξιοτήτων.
- Από την πλευρά τους τα πανεπιστήμια πρέπει να προβούν σε στρατηγικές επιλογές, διενεργώντας εσωτερικές μεταρρυθμίσεις ώστε να επεκτείνουν τη χρηματοδοτική τους βάση, να ενισχύσουν τους τομείς στους οποίους αριστεύουν και να αναπτύξουν την ανταγωνιστική θέση τους· για τις αλλαγές αυτές θα αποβούν απαραίτητες οι δομημένες εταιρικές σχέσεις με την επιχειρηματική κοινότητα και με άλλους δυνητικούς εταίρους.
- Η Επιτροπή μπορεί να συμβάλλει μέσω της υλοποίησης του κοινοτικού προγράμματος της Λισσαβώνας²⁵, μέσω του διαλόγου για τη χάραξη πολιτικής και της αμοιβαίας μάθησης, ειδικότερα στο πλαίσιο του προγράμματος εργασίας για την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση έως το 2010, καθώς και μέσω οικονομικής στήριξης στα κράτη μέλη και στα πανεπιστήμια για τις δραστηριότητες εκσυγχρονισμού τους.

Η Επιτροπή καλεί το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αφενός, να δώσουν ένα σαφές μήνυμα σχετικά με την αποφασιστικότητα της ΕΕ να επιτύχει την αναγκαία αναδιάρθρωση και τον εκσυγχρονισμό των πανεπιστημίων και, αφετέρου, να παροτρύνουν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να προβούν σε άμεσες ενέργειες για την προώθηση του στόχου αυτού.

²⁴ Και ειδικότερα τις κατευθυντήριες γραμμές αριθ. 7 (Ε&Α), 8 (καινοτομία), 23 (επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο) και 24 (προσαρμογή σε νέες απαιτήσεις δεξιοτήτων).

²⁵ COM(2005) 330 τελικό της 20.07.2005.

Παράρτημα 1

Στατιστικοί πίνακες

Πίνακας 1:

Χρηματοδοτικό έλλειμμα στις επενδύσεις για την έρευνα (έρευνα που αναλαμβάνουν όλοι οι φορείς, συμπεριλαμβανομένων των πανεπιστημίων) το 2003

	ΕΕ 25	ΗΠΑ	Ιαπωνία
Ένταση της E&A σε % του ΑΕγχΠ	1,92	2,59	3,15

Πηγή: εκτιμήσεις των ΓΔ RTD και EAC, βάσει στατιστικών δεδομένων της EUROSTAT

Πίνακας 2:

Γενικά ποσοστά εγγραφής (όλοι οι σπουδαστές ανεξαρτήτως ηλικίας ως % του πληθυσμού σε ηλικία σπουδών) στην τριτοβάθμια εκπαίδευση το 2003

	ΕΕ 25	ΗΠΑ	Ιαπωνία
Όλοι οι σπουδαστές ως % του πληθυσμού στην ηλικιακή ομάδα 20-24 ετών	57%	81%	50%

Πηγή: EUROSTAT

Πίνακας 3:

Ποσοστά εγγραφής των ενηλίκων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση το 2003

	ΕΕ 25	ΗΠΑ	Ιαπωνία
% του πληθυσμού 30-39 ετών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	30-34 ετών: 4,1%	30-34 ετών: 7,0%	:
	35-39 ετών: 1,8%	35-39 ετών: 4,9%	:

Πηγή: EUROSTAT

Πίνακας 4:

Κατάρτιση και απασχόληση ερευνητών το 2003

		ΕΕ 25	ΗΠΑ	Ιαπωνία
Νέες διδακτορικές διατριβές	Όλοι επιστημονικοί κλάδοι	88 100*	46 000	14 500
	Μαθηματικά, θετικές επιστήμες και τεχνολογία	37 000	16 200	5 500
Απασχόληση των ερευνητών (Ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης)	Συνολικός αριθμός	1 167 000	1 335 000 ²⁶	675 000
	Ερευνητές ανά 1000 άτομα στο εργατικό δυναμικό	5,5	9,1 ²⁷	10,1

Πηγή: EUROSTAT και ΟΟΣΑ

Σημείωση: δεν υπάρχουν στοιχεία για την Ελλάδα

Πίνακας 5:

²⁶ Εκτίμηση του ΟΟΣΑ για το 2002
²⁷ Αριθμητικό στοιχείο για το 2002

Παγκόσμιο μερίδιο στο σύνολο των οικογενειών τριαδικών διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας (διπλώματα ευρεσιτεχνίας που κατατέθηκαν ταυτόχρονα στην ΕΕ, στις ΗΠΑ και την Ιαπωνία) το 2000, σε %

	ΕΕ 25	ΗΠΑ	Ιαπωνία
Μερίδιο στο σύνολο οικογενειών τριαδικών διπλωμάτων ευρεσιτεχνία	31,5	34,3	26,9

Πηγή: ΓΔ RTD, βασικά αριθμητικά στοιχεία για το 2005

Πίνακας 6: Ποσοστά ανεργίας αποφοίτων το 2003

	ΕΕ 25	ΗΠΑ	Ιαπωνία
Ποσοστό ανεργίας του πληθυσμού 20-24 ετών με τριτοβάθμια εκπαίδευση	12,3	1,6	:
Ποσοστό ανεργίας του πληθυσμού 25-29 ετών με τριτοβάθμια εκπαίδευση	8,5	2,6	:

Πηγή: EUROSTAT και ΟΟΣΑ

Πίνακας 7:

Αλλοδαποί (βάσει ιθαγένειας) φοιτητές ως ποσοστό των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης το 2003

	Αυστραλ ία	Ελβετία	Νέα Ζηλανδ ία	ΕΕ 25	Νορβ ηγία	ΗΠ Α	Ιαπω νία	Ρωσί α	Κορέ α
Αλλοδαποί φοιτητές ως ποσοστό του συνόλου των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	18,7	17,7	13,5	6,2	5,2	3,5	2,2	0,8	0,2

Πηγή: EUROSTAT και ΟΟΣΑ

Παράρτημα 2

Ευχαριστίες

Κατά την εκπόνηση του παρόντος εγγράφου, η Επιτροπή ζήτησε τη γνώμη των ακόλουθων προσώπων:

Vladimir Bálež (Slovak Technical University, Bratislava)·

Olivier Blanchard (Massachusetts Institute of Technology, USA)·

Ivor Crewe (Essex University, UK)·

Federico Mayor Zaragoza (Fundación Cultura de Paz, Madrid)·

Linda Nielsen (University of Copenhagen)·

Mario Monti (Bocconi University, Milan)·

Jan Sokol (Charles University, Prague)·

Georg Winckler (University of Vienna).

Οι ανωτέρω διατύπωσαν σχόλια σε προσωπική βάση, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξακολουθεί να φέρει την αποκλειστική ευθύνη για το παρόν έγγραφο.

Η Επιτροπή θα ήθελε επίσης να ευχαριστήσει τα μέλη του *Forum on University-based Research* (Φόρουμ για την πανεπιστημιακή έρευνα) για τη συμβολή τους στη συζήτηση των θεμάτων που αναφέρονται στην παρούσα ανακοίνωση.
http://europa.eu.int/comm/research/conferences/2004/univ/pdf/enhancing_euoperesearchbase_en.pdf